

ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ ПРЕД БЪЛГАРСКОТО ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИЯТА АРХИВИСТ

През XXI в. с настъпването на значителни технологични промени, засягащи формирането, опазването и използването на съвременните публични документални и архивни ресурси, електронното управление и извършващата се трансформация на традиционните документални комплекси и архивни справочници се превърна в сериозно предизвикателство за архивистите.

В условията на информационното мрежово общество и повсеместното въвеждане на електронното управление, както и във връзка с цифровизацията на европейското културно и историческо наследство в рамките на стратегическия план на EUROPEANA¹ (ЕВРОПЕАНА) за създаването на Единна цифрова библиотека през периода 2011–2015 г. и представянето на съответното архивно дигитално съдържание чрез ArchivesPortalEurope², националните ни архиви също ще трябва да осигуряват съвременни трансгранични онлайн е-услуги за всички заинтересувани потребители на документна информация в Европейския съюз.

Задачите, които изпълняват архивистите могат да се конкретизират в следните главни области: те правят експертиза на документите за съхранение и унищожаване, организират приемането и обработката на документите, осъществяват връзка иметодическо ръководство с потенциалните фондообразуватели, подготвят системи и процедури за архивно изследване и запазване/унищожаване на документи, каталогизират колекциите и управляват информацията и документите, отговарят на устни, писмени, електронни искания на гражданите, съветват ползвателите за достъп до търсения документ, улесняват достъпа до документалното наследство, включително чрез възможностите на интернет, организират изложби, създават научно-справочен апарат, осъществяват системи и начини за защита и съхранение на колекциите.

Тези задачи са аналогични на изпълняваните от архивистите в цял свят, (Директива 199/42/ЕО и номенклатура NICE [ISIC

1 Europeana е европейска електронна библиотека, в която се съхраняват сканирани книги, отразяващи различни аспекти от европейската култура.

2 APEnet-превод от англ. Архивен портал на Европа.

classification 1958]). В изпълнение на Директивите от Общата система за улесняване на мобилността на гражданите на ЕС, професията архивист е регулирана професия в Република България, но тя е аналогична на европейските и световните стандарти по отношение на образование, срокове на обучение, професионални умения и пр., т.е. на регулираната европейска и световна професия «архивист».

В съответствие с новите реалности и цялото видово многообразие от документите с историческа ценност, сред които и съвременните електронни документи и бази данни/архиви, архивистите са преки участници в процесите по формиране, съхраняване и ефективно използване на националните публични документални и архивни ресурси в съвременното високотехнологично и гражданско общество.

Както е добре известно, повечето от теоретичните разработки в областта на интегралното по своя характер архивно познание са дело именно на университетски преподаватели. Доколкото технологичните иновации постоянно променят регламентите и технологията на архивната работа, на архивистите се налага постоянно да повишават своята професионална квалификация.³ Още по-необходимо е допълнително да се обучават по специализирани професионални учебни програми онези служители, които имат различно стартово образование, а работят в деловодства и учредженски архиви, както и в архивните институции.

От своя страна университетските преподаватели по архивистика, които провеждат архивното професионално обучение в установените форми и степени на българското висше образование, би трябвало да са водещи в този процес. Те обаче трябва да си сътрудничат с утвърдените експерти в системата на архивите, за да са адекватни на обществените очаквания към съвременната университетска архивистика като национален образователен модел.

Без дипломирани архивисти, които имат стартово професионално университетско образование по архивистика или допълнителна квалификация, архивите ни — учредженски и исторически, няма да могат да изпълняват специализираните си функции.

А още от своята поява досега именно архивите осигуряват опазването на най-ценните от историческа гледна точка документални свидетелства с оглед защитата на неотменните права във всяко общество. Разпространението на информационно-комуникационните технологии променя социалната им роля, както и очакванията на обществото към професията архивист.

3 Нейков, А. Архиви и общество. София - Р, С., 2007

Във времето на електронната информация традиционният модел на историческите архиви логично се променя от стационарен в комуникационен. Утвърдените стратегии, регулации и рамкови програми на Европейския съюз относно развитието на архивно-информационния сектор са съобразени с новото поколение комуникации, насочени към интерактивно и всеобхватно взаимодействие с потребителите на архивна информация. Част от услугите, които се предоставят на гражданите, се приближават все повече към съобщителния и нематериален вид е-услуги, които са характерни за съвременните комуникации. Участвайки в осъществяване правото на информация на всеки гражданин, българските исторически архиви, които са част от държавната администрация, също се превръщат в активен медиатор и основен комуникационен център в публичното киберпространство.

Благоприятен фактор за технологичната трансформация на класическите исторически архиви в Европейския съюз с помощта на новите информационно-комуникационни технологии са стратегиите, регулациите, политиките и приоритетите за разширяване на архивното сътрудничество, утвърдени на институционално и експертно равнище в общността.

Постигнатото сътрудничество обхваща, както интегрирането на информационните им ресурси в единното европейско архивно пространство, така и към управлението на съвременните електронни документи в публичния сектор, включително и архивирането им.

Визираните промени изискват иновационни методи за обмен на информация и обучение с помощта на съществуващите социални мрежи, включително и тези на институтите на паметта — архиви, библиотеки и музеи. Свидетели сме, че създаваните трансгранични компютърни архивни мрежи ще на този етап обвързват потребителите им от целия свят. Най-важният вътрешен фактор в процеса на трансформация на традиционните архиви са постиженията на теоретичната архивистика, като сложно интегрално познание.

С най-голямо значение от външните фактори за националните архивни институции са регулиращата функция на държавата, научно-технологичният потенциал на обществото, стратегиите, регулациите и политиката на международната общност по опазването и използването на архивното наследство.⁴

Следователно не само технологичните иновации в областта на архивирането на съвременните електронни документи, но и извър-

шващата се дигитализация на публичните ресурси, концентрирани в държавните исторически архиви, изискват професионално архивно обучение и непрекъсната квалификация на работещите архивисти, които да са съобразени с модернизирването на публичната администрация в условията на съвременната информационна система и електронно управление.

Обогатяването на учебния процес в етапа на висшето образование, днес е свързано с въвеждането на нови съвременни технологии на базата, на които се разширяват възможностите за успешна професионална реализация на дипломантите. От изключително значение е, едновременно с това да се изучават дисциплини, свързани с основните традиционни форми за работа с информация.⁵

Дипломите, издавани на завършилите специалност Архивистика и документалистика, вече са легитимни и в държавите членки на Европейския съюз, тъй като правото за упражняване на професията архивист е лицензирано на общностно равнище.

Основание за посочения регламент е съответният кандидат да има стартово професионално образование по архивистика или допълнителна квалификация, но те следва да са придобити в акредитирани университетски или други специализирани образователни структури, осигуряващи съвременно и конкурентно професионално обучение по архивистика.

Доклада се реализира като част от дейностите по проект с Договор № КП-06-M45/1 ОТ 30.11.2020 г., на тема: „InfoLIB: Изграждане на информационно-библиотечна интерактивна платформа по хуманитаристика“ по Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти — 2020 г., на Фонд научни изследвания.

Литература

1. Нейков, А. Архиви и общество. София – Р, С., 2007.
2. Петкова, Ст. Подготовката за професията „Архивист“ в други страни. В сб.: Университетски четения по архивистика. Том I, С., 2009. – С. 44–57.
3. Сковронек, Й. Мисията на архивиста. Архивистът като пазител на културата и националната идентичност - специфичен модел в Централна и Източна Европа през XIX–XX в. - АП, 1996, № 3–4, 52–58.
4. Eftimova, S. Bibliographic Culture of Students at Archival and Documentary Studies. // EDULEARN21 Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th - 6th of July, 2021, pp. 1816-1820.

⁴ Сковронек, Й. Мисията на архивиста. Архивистът като пазител на културата и националната идентичност - специфичен модел в Централна и Източна Европа през XIX–XX в. - АП, 1996, № 3–4, 52–58.

⁵ Eftimova, S. Bibliographic Culture of Students at Archival and Documentary Studies. // EDULEARN21 Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th - 6th of July, 2021, pp. 1816-1820.